

A phenomenological study of practice teachers experiences from the new practicism program in Farhangian University of East Azarbaijan

V. jafariyan¹, F. mahmoodi^{2*}

1. M.Sc. in Educational Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran 2. Associate Professor of Educational Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

پدیدارشناسی تجارب معلمان راهنمای کارورزی از طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان شرقی

وحیده جعفریان^۱، فیروز محمودی^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران ۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

Abstract

Aims: The purpose of this study was to study the experiences of practice teachers of practicism on implementing a new practicism program in Farhangian University of East Azarbaijan.

Methods: The population of this qualitative study is the experiences of practice teachers of practicism in East Azarbaijan Branches of Farhangian University during the academic year of 2016-2017. The 11 practice teachers of practicism were selected by purposeful sampling. A semi-organized interview was used for collecting data. It continued until data saturation. MAXQDA10 software were used for analyzing interview texts and extracting themes. Smith's proposed method is used to analyze the data.

Conclusion: The five main themes were extracted: An Imagination of practicism, the role of the practice teachers, the goals and necessity, the strengths of the new program, the practice teachers' suggestions for the successful implementation of the new practicism program. Each of these main themes also has several sub themes. Findings show that through the combination of theory and practice, Mutual Respect between Student-Teachers and Teachers Guidance Internships, Transfer of guide teacher's experiences to student-teachers, the creation of instructor-educated schools, the selection of experienced teachers as guide teacher. One of the factors that will make them more focused during practicism programs can be to improve internship and increase student-teacher skills at a desirable level.

Keywords: Farhangian University, New practicism Program, The practice teachers in practicism, Experiences, Phenomenology.

چکیده

اهداف: هدف پژوهش حاضر مطالعه تجربیات معلمان راهنمای کارورزی از اجرای طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان شرقی می‌باشد.

روش: جامعه آماری این پژوهش کیفی شامل معلمان راهنمای کارورزی دانشگاه فرهنگیان آذربایجان شرقی در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بود. ۱۱ نفر از معلمان از طریق نمونه‌گیری هدفمند جهت مصاحبه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌سازمان یافته استفاده شد و تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت. پس از ضبط مصاحبه، متن آن‌ها تهیه شد. سپس با استفاده از نرم افزار مکس کیودا نسخه ۱۰ (MAXQDA10) مضامین اصلی و مضامین فرعی استخراج گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش پیشنهادی اسمیت استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها شامل ۵ مضمون اصلی برداشت از کارورزی، نقش معلم راهنما، اهداف و ضرورت، نقاط قوت طرح جدید، پیشنهادات معلمان برای اجرای موفقیت‌آمیز طرح طرح می‌باشند. نتایج پژوهش نشان داد که طرح جدید کارورزی باعث تلفیق هرچه بیشتر نظریه و عمل می‌شود که مهم‌ترین ثمره آن، انتقال تجارب معلم راهنما به دانشجو- معلم می‌باشد. همچنین با توجه به اظهار نظر و نتیجه مصاحبه با معلمان راهنما ایجاد مدارس کارورزپذیر، انتخاب معلمان باتجربه به عنوان معلم راهنما از جمله مواردی می‌باشند که توجه و تاکید بر آنها در حین اجرای برنامه‌های کارورزی می‌تواند منجر به بهبود کیفیت دوره‌های کارورزی و افزایش قابلیت و توانایی‌های دانشجو- معلمان شود.

کلید واژه‌ها: آسیب‌شناسی، برنامه درسی، تفکر، سبک زندگی

Accepted Date: 2019/05/03

Received Date: 2018/03/26

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۱/۰۶

پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۱۳

مقدمه و بیان مسئله

نظام آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای یکی از ارکان اساسی ایجاد تحول است. یکی از کنشگران اصلی این نظام (شاید اصلی‌ترین کنشگران) معلمان هستند (Abedi, 2003). افرادی که انتظار می‌رود با گذراندن دوره تربیت معلم شایستگی‌هایی در حوزه‌های گوناگون موضوعی و پداگوژی کسب کنند و هویت معلمی در آنان شکل گیرد. بنابراین امروزه یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های آموزشی، تربیت معلمان توانمند و مستعد در عرصه علوم و فنون است (Mehrmohamadi, 2013). هم‌چنین توانایی‌ها و قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان مهم‌ترین عامل در نظام آموزش و پرورش می‌باشد. بنابراین باید افرادی به‌عنوان معلمان آینده‌ی جامعه انتخاب شوند که هم از حیث استعداد و توانایی و هم از جهت علاقه و رغبت برای تربیت و کسب تخصص آمادگی بیشتری داشته باشند. دانشجو-معلمان پس از گذراندن واحدهای نظری و عملی که تحت پوشش دانشگاه‌های فرهنگیان قرار دارد. برای قبول مسئولیت در مدرسه آماده شوند (Mehrmohamadi, 2013). دانشگاه فرهنگیان را می‌توان از جمله حساس‌ترین و مهم‌ترین مؤلفه‌های تعلیم و تربیت دانست، چرا که موفقیت و عدم موفقیت در ایجاد تحول در نظام‌های آموزشی منوط به ایجاد توانمندی‌های حرفه‌ای لازم در معلمان است (Sameezafargandi, 2011). از مهم‌ترین اهداف دانشگاه فرهنگیان این است که معلمان واجد شرایط و با صلاحیت تربیت کند که این هدف از طریق آماده سازی و مجهز نمودن دانشجو-معلمان به مهارت‌های حرفه‌ای، قبل از ورود به کلاس درس، تحت عنوان واحدی به نام کارورزی انجام می‌گیرد که اصلی‌ترین وظیفه مراکز تربیت معلم و سازمان‌هایی است که به انحاء مختلف، معلم تربیت می‌کنند یا دوره‌های آموزش حین خدمت برای معلمان ترتیب می‌دهند. بزرگ‌ترین آزمون موفقیت و عدم موفقیت دانشگاه فرهنگیان از نظر برآورده ساختن انتظارات را نیز باید در مقوله کارورزی جستجو کرد (Mehrmohamadi, 2013). بنابراین برنامه کارورزی در دانشگاه فرهنگیان نیز غایتی جز آماده کردن معلمان آینده برای عمل‌ورزی در صحنه تربیت ندارد (Alee Hoseini, 2013). کارورزی فرصت‌هایی را همراه با نظارت و کمک به دانشجو-معلمان برای فهم گسترده از نقش کارگزاران فکور توسط مربیان و اعضا مدرسه فراهم می‌کند (George, Worrell & Rampersad, 2001). دانشجو معلمان به مشاهده و عمل در موقعیت‌های کلاس درس، مدرسه و تدریس می‌پردازند، و باورهای معلمی را در درون خود شکل می‌دهند و تصویری از این حرفه را به عنوان معلمان آینده در خود ایجاد می‌کنند که نقش اساسی در بهبود کیفیت شغلی آنها دارد (FeimanNemser, McIntyre & Demers, 2010).

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های برنامه درسی کارورزی نقش بنیادین معلم راهنما در آن است. معلم راهنما در این برنامه درسی دارای نقش بی‌بدیل است. او نماینده عرصه عمل و دارنده تجربه‌های نادر معلمی کردن است. بنیادین بودن نقش معلم راهنما از آن جهت است که او هدایتگر تجربه‌اندوزی دانشجو-معلم در میدان عمل مدرسه است. این یک امر محتوایی در اجرای برنامه کارورزی است و به همین

علت انتخاب معلم راهنما دارای بیشترین حساسیت است. بنابراین وقتی معلم در نقش معلم راهنما قرار گرفت و دانشجو- معلمی برای کسب تجربه به دستگیری او سپرده شد، او دارای اختیار برای هدایت دانشجو- معلم خواهد بود (Mosapour, 2018). مطالعات انجام گرفته در زمینه کارورزی، در دوره‌های تربیت معلم کمتر مورد توجه قرار گرفته و بیشتر در رشته‌های دیگر مانند پزشکی و پیراپزشکی و کتابداری بوده است (Aein Alhani, & Anoosheh, 2010).

از جمله تحقیقات انجام گرفته در این رشته‌ها می‌توان به پژوهش (Talaei, Fayyazi Bordbari, Mokhber & Hojjat, 2006) اشاره کرد که در ارتباط با کارورزی در رشته‌های پزشکی می‌باشد. هم‌چنین شواهد نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام گرفته در ارتباط با برنامه‌های درسی تربیت معلم در ایران در زمینه برنامه درسی جدید کارورزی بسیار اندک می‌باشد (Ghadermarzi, Ali Asgari, Marufi, Hosseinikhah, 2017; Jamshidi tavana, ImamJomeh, Asareh, & Mosapour, 2018). تحقیقات انجام گرفته به سایر زمینه‌های تربیت معلم پرداخته‌اند (Niknia, 2008; Moradi, 2011; Farahani, Nasr Esfahani & Khalifeh Soltani Sharif; 2009). اما پژوهشی که به طور مستقیم به نقش معلمان راهنمای کارورزی بپردازد پیدا نشد، در صورتی که نقش معلمان راهنما به اندازه نقش سایر عوامل و حتی در مواقعی بیشتر از این عوامل می‌تواند موجب شکست یا موفقیت کارورزی گردد. معلمانی که به عنوان رابط کلاس درس و دانشگاه فرهنگیان و دانشجو معلم و دانش آموزان هستند. معلم راهنما نقش کلیدی در تربیت معلم داشته (Thorsen, 2016) و از پاسخگویی بالایی برخوردار می‌باشد (Shulman, 1998). از دانشجویان-معلمان، معلم راهنما نقش معتبر و موثقی در طول دوره کارورزی دارد (Bullough & Kauchak, 1997). با این حال، تحقیقات آموزشی نشان می‌دهد که معلمان راهنما برداشت‌های متفاوتی از نقش خود به عنوان معلم راهنما و هم‌چنین از اهداف و محتوای دوره کارورزی دارند (Clarke, Triggs, & Nielsen, 2013; Darling-Hammond, 2006; Korthagen, 2008; Zeichner, 2010). از طرفی ایشان به عنوان معلم کلاس و از طرفی دیگر ناظر حرفه‌ای دانشجو-معلم است (Thorsen, 2016). بررسی تحقیقات نشان می‌دهد که معلمان راهنما بیشتر بر روی معلمان تمرکز دارند تا دانشجو-معلمان (Clarke, Triggs, & Nielsen, 2013). Gomez & Gonzalez (2009) در ارتباط با توصیف و مفهوم تربیت معلم بر این نتیجه دست یافتند که توسعه و تلفیق دانش نظری و عملی سبب ایجاد شایستگی و توانمندی در دانشجو-معلمان خواهد شد. (Cochran-Smith & Zeichner (2005) و Farahani, et al (2009) به این نتایج دست یافتند که باید به انتخاب معلمان با تجربه به عنوان معلم راهنما توجه شود، پژوهش (Niknia (2008) در پژوهش

خود بیان می‌دارد که با افزایش بازه‌های زمانی دوره‌های تربیت معلم (تبدیل کاردانی به کارشناسی) می‌تواند به کارامدی و بهبود دوره‌های کارورزی منجر شود. بنابراین اهمیت و ضرورت چنین پژوهشی روشن و واضح است. پژوهش در این زمینه سبب شناسایی نقاط ضعف و قوت این طرح شده و می‌تواند به مسئولین امر در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری بهتر در مورد کارورزی در دانشگاه فرهنگیان کمک کند. در این پژوهش تجربیات معلمان راهنما از طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان شرقی مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین هدف اصلی پژوهش بررسی تجربیات معلمان راهنمای کارورزی از طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان می‌باشد.

روش پژوهش

این پژوهش رویکردی کیفی و روشی پدیدارشناسانه دارد. پدیدارشناسی روشی است که در آن به توصیف «چیستی» و «چگونگی» پدیده تجربه افراد، بر اساس تجارب آن‌ها به توضیح، تجزیه و تحلیل و توصیف پدیده می‌پردازد. بر همین اساس چارچوب نظری و از قبل تعیین شده‌ای استفاده نشد تا مشخص گردد که معلمان راهنمای کارورزی از طرح جدید کارورزی چه تجربیاتی دارند. بنابراین از پرسش محوری زیر استفاده شد.

معلمان راهنمای کارورزی از طرح جدید کارورزی چه تجربیاتی دارند؟ جامعه آماری این پژوهش را معلمان راهنمای کارورزی تشکیل می‌دهند که در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ مشغول به خدمت و راهنمایی دانشجو-معلمان کارورز بودند. روش نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری هدفمند می‌باشد. در این پژوهش از مصاحبه نیمه‌سازمان یافته استفاده شد. مصاحبه‌ها تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت. در پژوهش حاضر پس از اینکه مصاحبه‌ها ضبط گردید. متن آن‌ها تهیه شد. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، توضیحات و توصیفات مصاحبه‌شوندگان مکرراً مطالعه گردید. سپس با استفاده از نرم افزار مکس کیودا نسخه ۱۰ (MAXQDA10) مضامین اصلی و تم‌های فرعی استخراج گردیده و به آن‌ها معنا و مفهوم خاصی داده شد. سپس برای هر یک از مصاحبه‌ها یک جدول خلاصه‌سازی از مقوله‌های استخراج شده تدوین گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش پیشنهادی اسمیت استفاده شده است. اسمیت سه مرحله را برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در روش پدیدارشناسی پیشنهاد کرده است. ۱: تولید داده‌ها ۲: تجزیه و تحلیل داده‌ها ۳: تلفیق موردها (Adib Hajbageri, Parvizi & Sasali, 2011). جهت دستیابی به اعتبار سؤالات مصاحبه از نظر اساتید صاحب‌نظر استفاده شد و برای حصول اطمینان از قابلیت اعتمادپذیری داده‌های پژوهش از روش مطالعه مکرر، مقایسه مستمر داده‌ها، خلاصه‌سازی و دسته‌بندی اطلاعات بدون اینکه داده‌ها آسیبی ببینند استفاده شد. به نحوی که در

این تحقیقات پس از هر مصاحبه، یادداشتهای پیاده شده بر روی کاغذ مجدداً به مصاحبه‌شونده داده می‌شد تا اگر احیاناً مغایرتی با گفته‌های وی داشت، مشخص و اصلاح گردد.

جدول شماره (۱): مشخصات جمعیت‌شناسی شرکت‌کنندگان در مصاحبه

جنسیت	میزان تحصیلات	سن	سابقه
زن	کارشناسی ارشد	۴۷	۲۳ سال
زن	کارشناسی	۳۲	۵ سال
زن	کارشناسی ارشد	۴۵	۲۵ سال
زن	کارشناسی ارشد	۳۰	۸ سال
زن	کارشناسی	۳۵	۱۳ سال
زن	کارشناسی	۳۸	۱۴ سال
مرد	کارشناسی ارشد	۳۵	۱۳ سال
مرد	کارشناسی	۴۸	۲۴ سال
مرد	کارشناسی	۴۲	۲۰ سال
مرد	کارشناسی	۳۷	۱۵ سال

یافته‌ها

داده‌ها با هدف بررسی تجارب معلمان راهنمای کارورزی از طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان استان آذربایجان شرقی تحلیل شدند. در مجموع در یک جمع‌بندی می‌توان یافته‌های پژوهشی را در قالب نقشه مفهومی زیر خلاصه کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱: مضامین اصلی و فرعی یافته‌های پژوهش

۱. مضمون اصلی اول: برداشت از کارورزی

کارورزی فکورانه یکی از بهترین و مهمترین موقعیتهای در میدان عمل است، فراهم نمودن فرصت هایی در مدرسه در دوره کارورزی بینش و بصیرت هایی را برای شایستگی های معلمی ایجاد می کند، و گام هایی را برای تربیت معلم مادام العمر ایجاد می کند (Schmidt, Baran, Thompson, Mishra, Koehler, & Shin, 2009). از نظر معلمان راهنمای کارورزی، دوره های کارورزی دوره هایی برای تمرین معلمی و کسب تجربه است. معلمان اذعان دارند که از طریق کارورزی دانشجوی- معلمان، توانایی ها و قابلیت های مورد نیاز برای معلمی کردن را به دست می آورند.

۱-۱. **تبدیل نظریه به عمل:** دوره های کارورزی امکان پیوند نظریه و عمل را در برنامه درسی فراهم کرده و به دانشجوی- معلمان کمک می کنند تا با بهره گیری از مطالعات نظری در حوزه های موضوعی رشته تخصصی خود، بتوانند یافته های نظری را برای درک عمیق تر در عرصه عمل به محک تجربه آزموده و از توانایی لازم برای ورود به صحنه مدرسه و کلاس درس برخوردار باشند (Imam Jomeh Mehr Mohammadi, 2006). در ادامه نظرات دو نفر از معلمان راهنما در این رابطه ذکر می گردد.

پاسخگوی شماره «۵»: «کارورزی یک درسی است که دانشجوی- معلمان در آن درس به مدارس فرستاده می شوند تا آنچه که مربوط به شغل معلمی است را در عمل یاد بگیرند.»

پاسخگوی شماره «۹»: «در دوره های کارورزی آموخته های نظری به عملی تبدیل می شوند. اما بسیاری از دانشجوی- معلمان ما در واقع نمی دانند که چگونه باید پیوند بین نظر و عمل را ایجاد بکنند. و آنچه را که آموخته اند در عمل نشان دهند.»

۱-۲. **مشاهده و درک شغل معلمی:** مشاهده فعالیتی است که در برنامه های تربیت معلم به منظور پرورش شایستگی های معلمان آینده از آن بهره گرفته می شود. دانشجوی معلمان مشتاق هستند تا از معلمان راهنما در مورد شیوه کلاس داری سوالاتی را بپرسند و برخی شیوه های ارتباطی را در کلاس- های درسی تمرین کنند (Lesham, 2012). در این رابطه اظهارات چند نفر از معلمان ارائه می گردد.

پاسخگوی شماره «۲»: «کارورزی برای آشنا شدن با جو کلاس و کسب تجربه از همکاران با تجارب بالا برای دانشجوی- معلمان در نظر گرفته شده است.»

پاسخگوی شماره «۳»: «به نظر بنده کارورزی یعنی مشاهده مستقیم شغل مورد نظر، تا مشاهده و تجربه دیدن نباشد کارورز دقیقاً نمی داند که شغلش چیست.»

۳-۱. آموزش و تمرین عملی: دوره‌های کارورزی زمینه را برای تکرار و تمرین‌های متعدد فراهم می‌سازد که در آن دانشجو- معلمان از دانش قبلی خود برای ارتقای مهارت‌هایشان استفاده می‌کنند. نظر یکی از معلمان راهنما در این ارتباط این است که:

پاسخگوی شماره «۶»: «کارورزی یعنی اینکه تجربه‌ای را از طریق تمرین کردن در محیط مدرسه و کلاس در زمان دانشجویی به دست آوریم تا بعدها در مدرسه به دردمان بخورد.»

۲. مضمون اصلی دوم: نقش معلم راهنما

یکی از ویژگی‌های برنامه درسی نقش بنیادین معلم راهنما در آن است. زیرا اوست که هدایت‌گری تجربه‌اندوزی دانشجومعلم در میدان عمل مدرسه است. شخصی که در نقش معلم راهنما قرار می‌گیرد. نمونه‌ای از معلمی کردن است که دانشجومعلم به هنگام مواجهه و کار با او، همه اسلوب معلمی را از وی می‌آموزد (Mousapoor, 2018). در این ارتباط یکی از معلمان راهنما اظهار دارد که:

۱-۲. تسهیل‌گر بودن: در کلاس‌های کارورزی دانشجویان با حضور معلم راهنما اقدام به تدریس و اجرا سازی طرح‌های درس می‌کنند. بنابراین معلم راهنما در جریان کارورزی برای دانشجومعلم نقش تسهیل‌گر را دارد. نظر یکی از معلمان در این رابطه چنین می‌باشد:

پاسخگوی شماره «۱»: «به نظر من یک معلم راهنما نقش کمک‌کننده داشته و باید راه را برای دانشجو هموار سازد تا وی بتواند به خوبی همه چیز را در مورد معلمی یاد بگیرد نه اینکه به دانشجو بگوید حضور و غیاب کند یا اوراق امتحانی را تصحیح کند.»

۲-۲. احترام متقابل: موفقیت و کارآمدی دوره‌های کارورزی مستلزم همکاری و استقبال معلمان راهنمای کارورزی در قبال دانشجو- معلمان می‌باشد. در غیر اینصورت دوره‌های کارورزی چنان که باید مثمر ثمر نخواهد بود.

پاسخگوی شماره «۷»: «خیلی مهم است. باید به دانشجو احترام بگذارد و برخورد مناسبی با وی داشته باشد. اگر معلم راهنما کمک کند دانشجو حتما بهتر خواهد توانست یاد بگیرد اما اگر اینگونه نباشد. دانشجو به مشکل برمی‌خورد زیرا همه چیز را نمی‌داند و به یک راهنمای خوب نیاز دارد.»

۳-۲. انتقال تجارب به کارورز: زمانی که معلمی به عنوان معلم راهنما قرار گرفت و دانشجو- معلمی برای کسب تجربه به دستگیری او سپرده شد، در واقع نقش بنیادین معلم راهنما آشکار می‌گردد. بنابراین معلم راهنما از طریق کارورزی تجربه‌های معلمی خویش را به دانشجومعلم انتقال می‌دهد.

پاسخگوی شماره «۳»: «اعتقاد من بر این است که تجربه بسیار مهم است. چون تجربه نشان داده است که تجربه کاری بسیار مهم‌تر از مدرک تحصیلی است. و برای همین خاطر باید معلم یا استاد راهنما سعی کند تجارب خویش را به دانشجو انتقال دهد.»

۲-۴. کمک به دانشجو معلم جهت درک فلسفه کارورزی: معلم راهنما نقش مهمی را در مسیر رسیدن دانشجو- معلمان به معلمی و درک چرایی و فلسفه کارورزی ایفا می‌کند. برای نمونه در ذیل اظهارات یکی از معلمان راهنما آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۵»: «معلم راهنما می‌تواند نقش مثبتی را در جهت رسیدن دانشجو- معلم به مهارت‌های معلمی داشته باشد. آنچه که خیلی مهم به نظر می‌رسد این است که معلم راهنما باید به دانشجو اول این را بفهماند که چرا باید کارورزی را انجام داد یعنی چرایی و فلسفه آن را به وی توضیح دهد.»

۳. مضمون اصلی سوم: اهداف و ضرورت کارورزی

کارورزی در واقع ایجاد فرصت‌هایی برای تجربه و یادگیری می‌باشد. تا دانشجو- معلمان بتوانند هویت و شخصیت یک معلم واقعی را به دست آورند. همین امر، گسترش دامنه آموزش و کسب تجربه از محیط واقعی مدرسه و کلاس درس را توجیه می‌نماید. بنابراین تقویت مهارت‌ها و آشنایی با حرفه معلمی به صورت عملی نیز از اهداف و ملزومات ملزومات طرح کارورزی می‌باشد.

۱-۳. آشنایی با اصول معلمی و کلاس داری: بسیاری از دانشجو- معلمان مدیریت کلاس را امری چالش‌برانگیز تلقی می‌کنند و توجهشان بر این است که معلمان کارآمد چگونه در موقعیت‌های مختلف از شیوه‌های مدیریت کلاس درس استفاده می‌کنند (Ahmadi & Ahmadi, 2016; Mosapour, 2018) معلمان راهنمای کارورزی نیز در اظهاراتشان به این موضوع اشاره داشته‌اند که در ذیل چند نمونه از اظهارات ایشان ارائه می‌گردد.

پاسخگوی شماره «۱»: «این است که دانشجو مهارت معلمی را یاد بگیرد، بداند که کلاس را چگونه اداره کند، از استرس‌ها و اضطراب‌هایش کم شود. بداند که با دانش‌آموزان چگونه رفتار کند و از این موارد.»

پاسخگوی شماره «۳»: «بیشتر کارهای عملی انجام می‌دادیم مانند تصحیح برگه‌های امتحانی، آموزش به بچه‌ها، بعضی مواقع هم کلا اداره کلاس را بر عهده ما می‌گذاشتند.»

۲-۳. **ورزیده شدن قبل از معلمی:** قبل از ورود به شغل معلمی دانشجو- معلمان باید بتوانند در شغل خود ورزیدگی و تبحر لازم را به دست آورند که این امر از طریق واحدهای کارورزی انجام می‌پذیرد. برای نمونه یکی از پاسخ‌ها در ذیل آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۱»: «تربیت معلم قدیم ۲ سال بود و به نظر من این زمان برای دست یافتن به مهارت خوب معلمی کم است اما اکنون ۴ سال است که هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ عملی بسیار مفید خواهد بود و باعث می‌شود که قبل از اینکه به محیط واقعی مدرسه بروند به عنوان یک معلم آماده تدریس باشند.»

۴. مضمون اصلی چهارم: نقاط قوت طرح کارورزی

هر طرح یا برنامه‌ای که اجرا می‌گردد، ممکن است دارای نقاط قوت و ضعفی باشد. معلمان راهنما در این مصاحبه‌ها به مقایسه طرح قدیم و طرح جدید پرداختند و به نقاط قوت طرح جدید اشاره کرده‌اند که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

۱-۴. **افزایش واحدهای عملی:** افزایش یافتن واحدهای عملی فرصت تمرین بیشتری را برای دانشجو- معلمان فراهم کرده است تا بیشتر با شغل معلمی آشنا گردند.

پاسخگوی شماره «۳»: «تا جایی که من می‌دانم تعداد واحدهای کارورزی افزایش یافته است و این به نفع دانشجویان می‌باشد تا چیزهای زیادی یاد بگیرند.»

۲-۴. **منسجم و جامع بودن طرح:** طرح جدید کارورزی برنامه‌ای منسجم می‌باشد که در آن اهداف و فرایندهای یادگیری مربوط به هر بخش کارورزی تعریف گردیده است. بنابراین اجرای این برنامه نیازمند جدیت می‌باشد. زیرا به همان میزان که می‌تواند زمینه ساز تحول در تربیت معلم گردد. به همان میزان نیز در معرض خطر سهل انگاری قرار دارد (Mosapour, Jamshidi Tavana et al, 2018). یک نمونه از اظهارات معلمان در رابطه با این مضمون آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۵»: «یکی از نقاط قوت طرح جدیدی که الان دانشجویها به مدرسه می‌آیند و توجه مرا جلب کرده است این است که هر کدام از کارورزی‌ها بخشنامه خاص خودش را دارد و دانشجو- معلمان بر اساس آن کارورزی را می‌گذرانند که این نشان از انسجام و جامعیت طرح دارد.»

۳-۴. **افزایش بازه زمانی:** هرچه فرصت و زمان بیشتری برای آشنایی دانشجو- معلمان با مهارت‌های مورد نیاز معلمی بیشتر باشد. به طبع آن دانشجو- معلمان نیز بهتر می‌توانند به اهداف تعیین شده دست یابند. که در ذیل اظهارات یکی از معلمان برای نمونه آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۱»: «در تربیت معلم قدیم دوره‌های کارورزی کمتر بود. می‌خواهم این را بگویم که تربیت معلم قدیم ۲ سال بود و به نظر من این زمان برای دست یافتن به مهارت خوب معلمی کم است اما اکنون ۴ سال است که هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ عملی بسیار مفید خواهد بود.»

۵. مضمون اصلی پنجم: نقاط ضعف طرح کارورزی

معلمان اذعان دارند که دوره‌های کارورزی برای دانشجو-معلمان مفید بوده و تا حدودی مهارت‌های آنان را به عنوان یک معلم افزایش می‌دهد. بنابراین جهت بهبود این دوره‌ها به دو مورد که از نظر ایشان جزء نقاط ضعف برنامه می‌باشد، اشاره می‌کنند. این دو مورد شامل ایجاد مدارس کارورزپذیر، انتخاب معلمان باتجربه به عنوان معلم راهنما می‌باشد.

۵-۱. **ایجاد مدارس کارورزپذیر:** در بعضی از مدارسی که دانشجو-معلمان برای دوره‌های کارورزی به آنجا می‌روند. آنچنان که باید به دانشجو-معلم به عنوان یک کارورز اهمیت داده نمی‌شود که در رابطه با این مضمون اظهارات یکی از معلمان راهنما به عنوان نمونه در ذیل آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۱۰»: «به نظر بنده نباید دانشجو-معلم را برای کارورزی به هر معلمی سپرد بلکه باید به یک مدرسه و معلم خوب سپرد. برای اینکار هم می‌توان مثلاً مدارس خاصی را برای کارورزان در نظر گرفت به عبارت دیگر مدارسی که کارورزپذیر باشند و بدانند که با یک کارورز چگونه باید رفتار کرد.»

۵-۲. **انتخاب معلمان باتجربه به عنوان معلم راهنما:** در اجرای برنامه کارورزی، معلم راهنما نقش اساسی و مهمی را ایفا می‌کند. بنابراین ضرورت دارد که با دانشجو-معلم همکاری کرده و با انتقال تجارب منحصر به فرد دوران معلمی خود به دانشجو-معلم بتواند به تربیت وی به عنوان یک معلم کمک کند. اظهارات دو تن از معلمان راهنما به عنوان نمونه در ذیل آورده شده است.

پاسخگوی شماره «۳»: «هرچه تجارب معلمان راهنما بیشتر باشد بیشتر به دانشجو کمک می‌کنند.»

پاسخگوی شماره «۸»: «من خودم به عنوان معلم راهنما و بر اساس تجربیات خودم سعی می‌کنم هرچه را که لازم باشد به دانشجویان کارورزی بگویم و راهنماییشان کنم.»

بحث و نتیجه‌گیری

معلم کارگزار اصلی تعلیم و تربیت و روح نظام آموزشی هر کشور است. با کوشش خردمندان اوست که اهداف متعالی نظام آموزشی کشور محقق می‌شود (Abdollahi & et all, 2014) برای این مهم

باید نظر و عمل را در هم بیامیزیم. چرا که کارورزی خود پل ارتباطی بین نظریه و عمل می-باشد (Bukaliya, 2012). به زعم (Sergiovanni & Green (2014) دوره‌های کارورزی منجر به کسب تجربیات مورد نیاز شغلی در دانشجو- معلم شده و او را برای شغل آینده‌اش آماده می‌کند. هم‌چنین دوره‌های کارورزی درک عمیقی از ماهیت شغل به دانشجو- معلم می‌دهد. بنابراین اگر فاصله بین نظر و عمل را در برنامه درسی کارورزی دانشجو- معلمان جستجو کنیم، شاهد شکاف اندکی بین نظریه و عمل هستیم. چرا که در عمل دانشجو- معلمان آنگونه که باید نتوانسته‌اند در عمل بین این دو مقوله پیوند قوی برقرار کنند. شاید بتوان اظهار کرد که ریشه چنین شکافی را می‌توان در نحوه هدایت‌گری معلم راهنما نیز جستجو کرد. چرا که هدایت و راهنمایی دانشجو- معلم توسط معلم راهنما جهت تفکر و تأمل در مشاهدات و تدریس سبب می‌گردد که دانشجو- معلم بتواند به آموخته‌های خود معنا و مفهوم بخشیده، آن را با تجارب خود در کلاس درس ارتباط داده و بر روی آن تأمل نموده تا بتواند در موقعیت واقعی کلاس درس تجارب و اندیشه‌های ارزشمندی را بروز داده و به این صورت پیوندی میان نظریه و عمل برقرار کند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های (Cochran-Smith & Zeichner, 2005; Niknia, 2008; Gomez & Genzalze, 2009; Farahani et al, 2009) همخوانی دارد.

زمانی که معلمی به عنوان معلم راهنما قرار گرفت. آن زمان است که نقش بنیادین معلم راهنما آشکار می‌گردد. بنابراین معلم راهنما از طریق کارورزی تجربه‌های معلمی خویش را به دانشجو- معلم انتقال می‌دهد. اما آنچه که مهم است این است که آیا در عمل نیز این امر انجام می‌پذیرد. باید گفت برخی عوامل موجود در حین کارورزی از جمله بی‌انگیزگی و بی‌حوصلگی برخی از معلمان راهنما در پذیرش دانشجو- معلم و انتقال تجربیات خود به ایشان بدون دریافت هیچ‌گونه حقوقی و مزایایی، راحت نبودن دانشجو- معلم با معلم راهنمای خویش و عدم توجه به روش تدریس و تجارب معلم، مطرح نکردن مشکلات و سوالات خود با معلم راهنما و عواملی از این قبیل باعث ایجاد جو نامناسب بین دانشجو- معلم و معلم راهنما گردیده و این امر نیز مانع تعامل و انتقال تجارب بین کارورز و معلم راهنما می‌گردد. معلم راهنما نقش مهمی را در مسیر رسیدن دانشجو- معلمان به معلمی و درک چرایی و فلسفه کارورزی ایفا می‌کند. قبل از ورود به شغل معلمی دانشجو- معلمان باید بتوانند در شغل خود ورزیدگی و تبحر لازم را به دست آورند که این امر از طریق واحدهای کارورزی انجام می‌پذیرد. نیک نیا و فراهانی و همکاران در پژوهش خود در ارتباط با افزایش بازه زمانی در دوره‌های تربیت معلم (کاردانی به کارشناسی) تاکید می‌کنند (Farahani & et al, 2009; Niknia, 2008).

طرح جدید کارورزی برنامه‌ای منسجم می‌باشد که در آن اهداف و فرایندهای یادگیری مربوط به هر بخش کارورزی تعریف گردیده است. بنابراین اجرای این برنامه نیازمند جدیت می‌باشد. زیرا به همان

میزان که می‌تواند زمینه ساز تحول در تربیت معلم گردد. به همان میزان نیز در معرض خطر سهل-انگاری قرار دارد (Jamshidi tavana et al, 2018; Mosapour, 2018). چرا که اگر برنامه درسی طراحی شده به خوبی اجرا نگردد، مشکلات زیادی را به بار آورده و از رسیدن به هدف باز خواد ماند. هرچه فرصت و زمان بیشتری برای آشنایی دانشجو-معلمان با مهارت‌های مورد نیاز معلمی بیشتر باشد. به طبع آن دانشجو-معلمان نیز بهتر می‌توانند به اهداف تعیین شده دست یابند. مشارکت دانشگاه و مدارس کارورزی، مسئولیت برابری را در تعلیم و تربیت دانشجویان ایجاد می‌کند و یادگیری بهتری در دانشجو-معلمان با فعالیت‌های مشارکتی میان اعضاء دانشگاه و مدرسه ایجاد می‌کند (Darling-Hammond, 2006). انتخاب مدرسی جهت کارورزی که با فعالیت‌ها و روند برنامه آشنا بوده و کارورز را در جهت رسیدن به اهداف تعیین شده یاری رساند، موجب بهبود کیفیت دوره‌های کارورزی خواهد شد.

یافته‌های پژوهش در بخش پیشنهادات برای بهبود طرح حاکی از آن است که برای دریافت نتیجه بهتر، از معلمان راهنمای با تجربه به عنوان معلم راهنمای کارورز انتخاب گردد. این امر به نوبه خود در اجرای برنامه کارورزی، نقش اساسی و مهمی را ایفا می‌کند. دانشجو معلمان مشتاق هستند تا از معلمان راهنما در مورد شیوه کلاس‌داری سوالاتی را بپرسند (Lesham, 2012) و اما دغدغه اصلی معلمان راهنما نه سوالات دانشجو-معلمان، بلکه دانش آموزان کلاسی است (Clarke, Triggs, & Nielsen, 2013). از طرفی بسیاری از دانشجو-معلمان سعی دارند شیوه‌های ارتباطی را در کلاس‌های درسی تمرین کنند (Lesham, 2012)، اما با توجه به یافته‌ها، چنین فرصتی برای آنها داده نمی‌شود (Jafariyan, 2017). واضح و مشخص است که این فعالیت‌ها در بهبود و کسب تجارب حرفه‌ای و توانمندسازی دانشجو-معلمان می‌تواند اثرگذار باشد. بنابراین ضرورت دارد که معلم راهنما با دانشجو-معلم همکاری کرده و با انتقال تجارب منحصر به فرد دوران معلمی خود به دانشجو-معلم بتواند به تربیت وی به عنوان یک معلم کمک کند. اگر آموزش دانشجو-معلمان در دوره‌های کارورزی با حمایت مربیان با تجربه در مدرسه انجام پذیرد، سبب ایجاد تجارب ارزشمندی در دانشجو-معلمان شده و آنان را برای ورود به صحنه مدرسه و کلاس درس آماده می‌سازد. هر برنامه‌ای که طراحی می‌گردد. در زمان طراحی حالت بسیار مطلوب و سنجیده آن در نظر گرفته می‌شود. برنامه کارورزی نیز از این مقوله مستثنی نمی‌باشد. بنابراین آنچه که موفقیت این برنامه را دوچندان کرده و به وضع مطلوب نزدیک خواهد کرد، نحوه اجرای آن می‌باشد که در این میان همکاری عوامل و مجریان این برنامه به خصوص حلقه اصلی برنامه کارورزی یعنی اساتید راهنما، معلمان راهنما و دانشجو-معلمان نقش مهم و اساسی را ایفا می‌کند.

References

- Abdollahi, B., Dadjooye Tavakkoli, A., & Youseliāni, G.A. (2014). Identification and validation of effective teachers' professional competence. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 13(49), 25-48. [in Persian]
- Abedi, L. (2003). Reflection on three levels (ideal, formal and experienced) curriculum of teacher education. *Journal of education*, (72) 19, 45-87. [in Persian]
- Adib Hajbageri, M., Parvizi, S., & Salsali, M. (2011). Qualitative research methods. Tehran: Boshra publication. [in Persian]
- Aein, F., Alhani, F., & Anoosheh, M. (2010). The Experiences of Nursing Students, Instructors, and Hospital Administrators of Nursing Clerkship. *Iranian Journal of Medical Education*, 9 (3): 191-200. [in Persian]
- Ahmadi, F., & Ahmadi, A. (2016). Dialogue as a vehicle to learning Internship Program at Farhangian University. *A bi-quarterly Journal of New Strategies For Teacher Education*, 2(2), 51-72. [in Persian]
- Aleh Hoseini, F. (2013). Validity Study, Teacher Training and Curiosity Curriculum Tutorial of the University of Farhangian. *Special - Issue of practicisim*, 1(5):14-23. [in Persian]
- Bukaliya, R. (2012). The potential benefits and challenges of internship programmes in an ODL institution: A case for the Zimbabwe Open University. *International journal on new trends in education and their implications*, 3(1), 118-133
- Bullough, R.V., Jr., & Kauchak, D. (1997). Partnerships between higher education and secondary schools. Some problems. *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 23(3), 215-234.
- Clarke, A., Triggs, V., & Nielsen, W. (2013). Cooperating teacher participation in teacher education: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 84(2), 163-202.
- Cochran-Smith, M., & Zeichner, K. M. (2005). Studying teacher education: The report of the AERA Panel on Research and Teacher Education. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers; Washington, DC, US: American Educational Research Association.
- Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of teacher education*, 57(3), 300-314
- Farahani, A., Nasr Esfahani, A.R., & Sharif Khalifeh Soltani, S. M. (2009). A Study Method of Elementary School Teachers Training in Teacher Training Center.

- Journal of Technology of Education (Technology and Education)*, 1(5), 61-75. [in Persian]
- Feiman Nemser, S., McIntyre, D.J., & Demers, K.E. (2010). *Handbook of research on teacher Education: Enduring questions in changing context*, 697- 705. New York: Routledge.
- George, J. M., Worrell, P., Rampersad, J., & Rampaul, B. D. (2001). *Becoming a primary school teacher in Trinidad and Tobago: Part 2: Teaching practice experience of trainees*.
- Ghadermarzi, H., Ali Asgari, M. Marufi, Y., & Hosseinihah, A. (2017). Comparison of Intended, Implemented and Acquired Internship Courses to Provide Appropriate Solution (Case Study: Kurdistan University of Agriculture). *Journal of Research in Teaching*, 5(3), 131-143. [in Persian]
- Gomez, P., & Gonzalez, M. J. (2009). Conceptualizing and exploring mathematics future teachers' learning of didactic notions. *Indi visa*, 12, 223-235
- ImamJomeh, M.R., MehrMohammadi, M. (2006). Review and Review of Fully Teaching Approaches to Provide Fakor Teacher Training Curriculum. *journal of Curriculum Studies*, 1(3), 30-66 [in Persian]
- Jafariyan, V. (2017). *Study of student-teacher, supervisor teacher and practice teacher experiences of implementing a new practicism program at Farhangian University of Tabriz in the academic year 2016-2017 (a phenomenological study)*.
Master thesis in Curriculum, University of Tabriz, Tabriz. Iran.
- Jamshidi tavana, A., ImamJomeh, M.R., Asareh, A. R., & Mosapour, N. (2018). Analysis of Teacher training students' experiences of practicum. *Training & Learning Researches*, 14 (2) :51-60. [in Persian]
- Leshem, S. (2012). The many faces of mentor-teacher candidate relationships in a pre-service teacher education programme. *Creative Education*, 3(4), 413-421.
- Mehrmohamadi, M. (2012). Practicism of the biggest project of Farhangian University. Tutorial of Farhangian University. Special - *Issue of practicism*, 4(1), 1-3 [in Persian]
- Moradi M. (2011). *Studying and analyzing the curriculum of teacher training in terms of knowledge, procedures, offer the ideal model of teaching and compare it with the current status of teaching in teacher training institutions. thesis of Curriculum*. Tarbiat Modares University. [in Persian]
- Mosapour, N. (2018). *Studying the experiences gained from the first implemented Internship program to Identify Strengths and Weaknesses for Revising the*

Internship Program at the University of Farhangian. Research Report, Tehran: Farhangian University. [in Persian]

- Niknia, S. (2008). *A Comparative Study on the Choice, Training, Maintenance and Assessment of Teachers in Iran and the Countries of the United States, Britain, Japan, Egypt and India in order to provide appropriate solutions Suitable for improving the educational system of Iran*. Master's thesis of educational management. Shahid Rajaee University. [in Persian]
- Samieezafargandi, M. (2011). Teacher Training in Iran and the World, and Presentation of a Model for the Development of the Teaching of the Country. *Journal of teacher growth*, 9(7):18-22. [in Persian]
- Schmidt, D. A., Baran, E., Thompson, A. D., Mishra, P., Koehler, M. J., & Shin, T. S. (2009). Technological pedagogical content knowledge (TPACK) the development and validation of an assessment instrument for preservice teachers. *Journal of Research on Technology in Education*, 42(2), 123–149.
- Sergiovanni, T. J., & Green, R. L. (2014). *The principal ship: A reflective practice perspective*. Pearson.
- Shulman, L. S. (1998). Theory, practice and the education of the professionals. *The Elementary School Journal*, 98(5), 511–526.
- Talaei, A., Fayyazi Bordbari, M., Mokhber, N., & Hojjat, S. K. (2006). Comparison of psychopathology in medical and non-medical College students of Mashhad University of Medical Sciences. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 8(30): 5-10. 10.22038/JFMH.2006.1813. [in Persian]
- Thorsen, K. E. (2016). Practice Teachers' Role in Teacher Education – Individual Practices across Educational Curricula. *Acta Didactica Norge*, 10(2), 179-192. <https://doi.org/10.5617/adno.2417>.